

V Kamberce nemají náves ale ani náměstí mají „městečko“. Však také Kamberk městečkem byl, je zachycen i na mapce měst a městeček k roku 1300 podle F. Hofmana, a byl městysem až do padesátých let dvacátého století. V 21. století by se mohlo k statutu městyse opět vrátit. Obecní zastupitelstvo však 21. 8. 2006 jednohlasně zamítlo nabídku Svazu měst a obcí, aby se Kamberk vrátil k statutu “městys“.

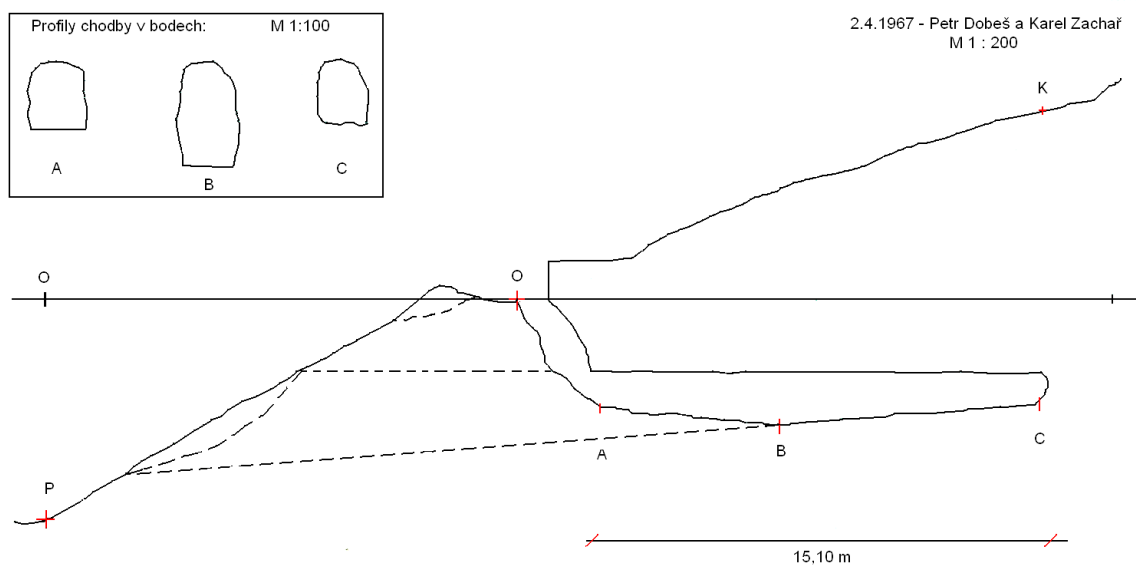
Paměť kamberských nedochovala prakticky žádných pověstí. Od pana Karla Adámka je vysvětlení původu tzv. Černého kříže. Vztahuje se k němu často se vyskytující pověst o valících se, někdy ohnivých, sudech. Prý ho nechal vzyčít jakýsi sedlák z Lhýšova poté co byl zachráněn před, na něj, se valícími sudy, když se vracel domů z kamberké hospody.

J. Šimků uvádí místní „blanickou pověst“, že blaničtí rytíři nám nemohou přijít na pomoc protože býkovický kovář který jim chodil vždy na Velký pátek ke koňům házet hnůj umřel. Takže koně tam mají nevykydaný hnůj a jsou v tom zadělaný až že rytířům z toho koňského hnoje koukají jenom hlavy.

Další, v Kamberce zapomenutá, je pověst o **Smrtici bílé pani Šelmberské**. Podle pověsti vede ze sklepení kamberké tvrze podzemní chodba do nedaleké zříceniny hradu Šelmberka. Touto chodbou se občas vydává na své výpravy do okolí šelmberská bílá paní. Ta je výjimkou mezi bílými paními na našich hradech, které jsou většinou považovány za hodná strašidla. Podle zkazek to byla za svého života nešťastně zamilovaná dcera hradního pána, která si nemohla vzít toho, koho milovala. Po své smrti se v závislosti nad štěstím druhých rozhodla, že když ji byla láska odepřena, nedovolí ani nikomu jinému se mít lépe. Proto se na hrad nebo v jeho okolí nedoporučuje chodit milencům, pokud nechtějí ještě tu noc zemřít, nebo osamoceným zamilovaným lidem přijímat od bílé pani jakékoliv věci. Ty se totiž mohou stát příčinou společné smrti obou zamilovaných. (Podle Libora Zemana ve sklepení kamberké tvrze byly skutečně objeveny dvě zavalené chodby, k setkání s bílou pani prozatím nedošlo.)¹

Vytrvale se tak udržuje povědomí o kamberkém podzemí. Traduje se, že existuje chodba vedoucí z fary ke hřbitovu. O té se zmiňuje i A. Sedláček. J. Šimků ve svých vzpomínkách tvrdí že kolem r. 1925 v této chodbě byl s důlním inženýrem Koutkem z Roudného „Dostali jsme se až pod hřbitov, kde je zával. Zbyly tam zbytky. Na huntech, vozila se ruda tím způsobem, že neměly vozíky kolečka ale válečky a jezdilo se po fošně. Tam si bral ing. Koutek proby čili vzorky zkoušel je na zlatodole a nechal si to pro sebe, že toho jednou použije“. Údajně narazili na chodbu při stavbě domu čp 79 na zahradě čp 95. Ve dvoře čp. 6 se do propadu spustil nějaký mladý chlapec a vynesl odtud důlní olejový kahan jaké se používaly v 18. stol. Další chodba vede ze sklepa čp.63 směrem k faře (původní tvrzi).

Jediná krátká štola která byla ověřena je ve Studeném dolci. Dlouhá pouze cca 15 m Z jakého důvodu byla vyražena není jasné

Polozapomenuté je i pořekadlo: Kamberk viděti – hlad. Připomínané v publikaci Čechy (vydávané v letech 1882 - 1908 díl VIII Tábořsko/. Bylo i ve tvaru Kamberk viděti – hlad míti. Tradice jej

¹ Např. Libor Zeman www.hrady

vysvětlovala zanedbáváním zemědělství ve prospěch dolování nebo jak uvádí F. Jenšík: (Z ústního podání které se dědilo z generace na generaci), že hrabě Kienburg který městečko v r 1700 koupil odebral mu obecní lesy „Hory“ a podstatnou část pozemků čímž bylo městečko úplně ochuzeno a závislé na hraběcí milosti, takže přísloví „Kamberk viděti hlad mítí“ bylo pravdivé.

Přezdívku „hulváti“ neměli kamberáci v lásce. Pro slovo „Hulváti“ povstala mezi Kamberskými a Lhýšovskými tak zvaná „Selská vojna“. Došlo k bitce, že až na poplach zvonili a policajť bubnoval by přišla pomoc. (*Monografie*)

Dostala se však i do literatury. V roce 1884 vydal Primus Sobotka „Kratochvílné historie měst a míst zemí Koruny České“. 1884 Kde se na straně 39 píše: „Říci někomu v Kamberku (v Tábořsku) o posvícení "hulváte", to by se s tebou prali třeba do krve. A přece to není nic zlého, neboť podle našich nejnovějších etymologických bádání mělo slovo následující původ:

Za dávných časů. chovali Kamberští v radní světnici zvláštní znamenitou hůl s pilkou čili tak řečenou halapartnou, kterou při ponůčkách s sebou na obranu nosívali. Času prodlením a přirozeným během věcí proměnila se tato hůl - co myslíte, več?. Podle Darwinovy theorie nemohla se proměnit v nic jiného, leč - ve vějíř lopatu. A skutečně stala se z ní opravdovská vějíř lopata! Když pak některý ze sousedův mlátil obilí, poslal si jen do radní světnice pro obecní hůl, že chce váti, a - nuž ejhle "hulváti"

Jednoho času, když se ještě chodilo do Prahy, přišel tam také jeden z Kamberka a ten, cloumaje se po Ovocném trhu a zevlujе po domech, porazil bábě nůši s ovocem. Bába se naň osopila: "I ty hulváte!" Tu náš venkovan zaražen se obrátí s podivením: "Pajmámo, což mne znáte, že jsem z Kamberka?"

Dále píše Primus Sobotka. Tamtéž mají tak, památnou troubu, na kterou troubívají proti mračnům, kdykoliv hrozí krupobitím. I je účinek tohoto troubení tak zázračný, že nejstarší lidé nepamatují, že by v Kamberku potlouklo. Avšak nedivme se tomu, neboť není trouba jako trouba a tahle trouba jest prý "od samého papeže svěcená" - a od arcibiskupa Khuenburga do Kamberka darovaná - a to by v tom byl čert, aby se jí mraky nebály“

Ještě jedna zmínka je v Kratochvílných historiích měst a míst zemí koruny české Primuse Sobotky. *Kamberští (a Vožičtí) dostávají prý deště obyčejně od Miličina, a když prší, domnívají se, že Miličínští dělají pakost (nezbednost) a na ně cákají, i říkají, že prý „zas ti cákalové spustili“.*

O kroji, který se u nás nosíval víme málo. Podle vypravování starých lidí podařilo se (učitelům v r. 1928) zjistiti aspoň něco: V Kamberku mládenci nosili prý bílý kabát (fráček) bílé kalhoty, barevný klobouk s dlouhými pentlemi. Ženatí nosili hnědý, neb modrý dlouhý kabát, dlouhé režně, bílé kalhoty, strakaté čepice. V Hrajovicích nosili prý perelinu se 3 límci. V Předbořicích dlouhé, modré kabáty se 2 lesklými knoflíky vzadu.

Na vrchu „Slepičí skále“ býval prý klášter. Tábořsko, popis přírodní, historický a národopisný. Vydává tiskový odbor učít. Jednoty „Komenský“ v Táboře 1921 a K. E. Rosol M. Kršková Průvodce Mladou Vožicí a okolím 1938

Za pozornost stojí také toponyma na území obce. Především „Podhradní dolec“. Přece tento název nemohl vzniknout jen tak bez příčiny, jen nějakou náhodou či libovůlí majitele. Nasvědčuje tomu, že tu zapomenut snad stával nějaký hrad či hradiště. Podezření se prohloubilo nálezy artefaktů z doby na přelomu letopočtu v okolí „Podhradního dolce.

Dalším toponymem je „Čihadlo“ část lese severozápadně od Předbořice, poblíž cesty z Předbořice do Roudného. Tato toponyma vysvětluje Květ jako strážní stanoviště podél starých stezek. pravděpodobnější je však v souvislosti s čížbou

V paměti (kolem r 1920) udržel se šprýmař hostinský Fáček z Hrajovic. (jda do Kamberka, potkal lidi, nesoucí od křtu novorozeně, jež silně a stále plakalo. Ptali se ho, proč asi pláče, že si už s ním neví rady. A to se ví Fáček poradil:, „To není jiného, než že ho pan farář špatně okřtil. Musíte s ním zpátky!“ To se skutečně stalo a co mu pan farář řekl, nikdy Fáček nepověděl, jen se šibalsky usmíval. (Monografie)

Hojně se vyskytovaly domácí sošky různých svatých, krajově dělány, do trojhraného hranolu.

Zapomenuté toponymum názvu dnes již neexistujícího domu čp. 47 „Bašta“ nebo „bašta-kovářna“ může upomínat na městské vězení, jak se zmiňuje V. Vondruška ve spisku „Katovny a mučírny“.²

J. Šimků líčí Kamberk dvacátých let dvacátého století. velmi

² Pro vězeňské prostory existovala kromě obecných názvů i řada místních označení. Vězení pro měšťany ve věžích opevnění se nazývala okrouhlicemi, baštami , ...

rozporně jednak jako zaostalé městečko *To byla tišina, kde jsme dostávali noviny nedělní až v úterý* a když přijel první automobil do Kamberka, stará Zajíčková se pokřičovala, „Spaste duši, vůz se splašil, koně ztratil a nejčko běží sám“. Současně však vypráví, že „*Kultura byla tam na prvním místě*“. Líčí víru ve strašidla, čarování (očarování mléka aby se srazilo), dokládá nevdělanost „...*dyť kdyby se (země) votočila nohama nahoru, tak se mi vyleje voda z vantrok*“.

Ještě ve dvaadvacátém ve třiaadvacátém roce se v Kamberce troubilo na mraky na triton, který byl přinesen ze Španěl, když se chodilo na pouti ... to chodili procesí až do Španělska, převáželi se potom po moři do Říma, nechali si tam posvětit různé ty mušle a když se hnaly v Kamberce bouřlivé mraky tak slouha vyndal z hedvábného šátku z truhlice triton, šel ze dveří kapličky a troubil proti mrakům.

Chodilo se na pouti do okolí, nejvíce se chodilo na Hrádek u Vlašimi s potom do Lorety, kde se smáli, že se tam prodávají i jámy na brambory .....

Popisuje některé zvyky, které byly v Kamberce. Máje se stavěly děvčatům pod okny na hod boží svatodušní ze soboty na neděli, těm s špatnou pověstí dali suchou máji s hadrama. Kdo chodil za kterou, tak se na hod boží vysypávala cestička řezankou, nebo se svatodušní cestička vylévala vápnem.

Uvádí trochu kanadské žertíky, kdy hospodyně která nechala přes noc vyvěšené prádlo, jí vycpali slámou zapřáhly dřevěné kozy do povřísel a prádlo vycpané slámou, oralo a válcovalo náměstí v Kamberce. Rozebrání vozu a jeho opětovné sestavení na střeše se také považoval za výborný šprým.

K nejstarším stavbám v Kamberku nesporně patří budova č. 63. Je snad starší než byla dnes už zmizelá radnice, je snad z konce 13. století. Patřila zřejmě k mlýnu na zlato, a sloužila k úpravě vytěženého materiálu, snad k finální úpravě kovu. Podnes je na ní zřetelný gotický charakter.

Dvě další k těžbě zlata patřící gotické budovy Byla to **budova č. 84**, která stávala v předpolí dnešního mostu a **v níž** v posledních stoletích **býval „chudobinec“**. **Zmizela se stavbou mostu v r. 1928. A budova Kříženeckých**, také u dnešního mostu. Ta ještě dneska stojí, ale známe ji jen po úpravách, kdy z ní byla zemědělská usedlost a po jejím zániku se z ní stal rekreační objekt, dnes prakticky neobydlený. **Na starých fotografiích z dob, kdy ještě nestál most a obě budovy byly v popředí, je vidět, že obě budovy měly všechny prvky gotických staveb, především jehlancovité střechy**, vysoko položená – u chudobince úzká, protáhlá – okna, U Kříženeckých typickou pavlač atd.

Výš nad nimi podél cesty, která vedla od rýžovišť k té hlavní prastaré cestě, jež se stala osou nové výstavby, se vytvořilo kolem už stojícího radního či městského domu, náměstíčko. Vytvořilo se spontánně, bez jakýchkoliv urbanistických programů, ale účelně a prakticky. Jeho východní fronta vyrostla v návaznosti na budovu Kříženeckých stavbou napřed nízkých domků řemeslníků, proložených i stavbami vyššími jako byl dům Příkopův /dnes Balíkův/ a obchodem. Také v předchozím domě před Příkopovými byl v dnešním domě Balíkových obchod. Po Příkopově domě přišel **dům Radošův, který má typicky gotický charakter s vysoko položenými okny a do nedávána zachovanou „černou kuchyní“**. Pak je budova Pikových, kde také vždy býval obchod – posledně řeznictví – vedle zemědělská usedlost Zajíčková, po nich stavení Strakovo /dnes Svatoňovo/ také s obchodem atd. **V západní frontě náměstíčka vyrostal nejstarší a největší hospoda Vosátkova /dnes Semrádova/ a také v ostatních budovách této fronty bývaly často krámky živnostníků a řemeslníků, což je patrné na stavení Jechoutkových, Maškových atd.**

Mimořádnou pozornost je třeba věnovat budově na rohu západní fronty náměstíčka a ulice na původní cestě, vedoucí ke kostelu. Bývala zde Jaklova pekárna, dnes je to rekreační objekt, současným silným autoprovozem neustále otloukaný. **To bývaly totiž synagoga, židovská modlitebna. Původně gotická budova, orientované, jak bývalo u izraelitů zvykem, směrem k východu, k Jeruzalému, byla zřejmě k tomuto účelu postavena. Odpovídá totiž jak rozměry, tak výškou a vším ostatním požadavkům, které byly na stavby synagogy dříve kladeny.** Lze to vyvodit ze srovnání s ostatními synagogami na malých městech v Čechách a na Moravě.

16. Údaje o historických budovách

1. Kostel:

Kostel v Kamberku vznikl krátce po založení osady hned ve 13. století. Důvody byly dva: příšlí sem horníci, po skončení rýžování pracovali pod zemí ve štolách a jako všichni lidé pracující pod zemí měli strach o život a stávali-se zbožnými, potřebovali jistoty. Proto

potřebovali kostel. A za druhé: ta sešlost, která sem vpadla, nežila nejslušnějším životem. - to vidíme na všech hornických osadách. a církev musela usilovat o nápravu mravů, proto také potřebovala kostel.

S vlnou německé kolonizace z Porýní přišli. sem k nám celé cechy vynikajících stavařů, které nám po sobě zde zanechaly vynikající památky: co postavili v Louňovicích nevíme, klášter byl zlikvidován tábory r. 1420. Ale zůstaly kostely v Kondraci, Pravovíně, Načeradci a jinde a ty svědčí o jejich mistrovství. Jsou uváděny ve všech učebnicích architektury jako doklady románského stavitelského umění. Protože s tou vlnou kolonizace přišli i těžaři zlata k nám do Kamberka, dalo by se předpokládat, že i. zde by mohli postavit ten původní kostel. Ale bohužel kostel byl přestavěn a neznáme jeho původní tvar. Škoda, že nedávno, když byla odstraněna omítka a ukázalo se dost zajímavého /na př. **2 zazzděná okna v zadní části kostela**/ nebyl proveden základní architektonický průzkum kostela, který by nám řekl něco o původních dispozicích kostela. Známe tedy jen současný barokní vzhled, který byl postaven. **po požáru 1727 v létech 1729 - 32.** Víme, že kolem původního kostela býval hřbitov, což připomínal velký kříž vedle hlavního vchodu a dříve trvale udržovaný záhon bílých narcisek. Po starém hřbitově tu zůstaly dlouho ještě zbytky lidských koster i lebek, které byly uschovány pod dřevěnými schody ve věži. **Lípy kolem kostela byly vysázeny r. 1732 při vysvěcení kostela,** je jich škoda. **Okna objevená pod omítkou svědčí, že dispozice kostela byla původně jiné. Na kůru kammerského kostela hrávala kapela. Zájem si zaslouží prastaré varhany a pamatuji, že „na kůru“ bývaly 2 orchestrální bubny /tympány/. Zed' nad silnicí je zřejmě původní hřbitovní zed', hřbitov byl zřejmě svažitý a byl zavezen. Vzácny je hloh, kterým je ta původní hřbitovní zed' osazena.**

Kostel je zasvěcen sv. Martinovi, což býval patron drobných šlechticů a měšťanů, čili odpovídá charakteru původního osídlení. Ale obraz na hlavním oltáři zobrazuje sv. Annu., Oltář sv. Martina je vedlejším oltářem, druhý vedlejší je zasvěcen sv. Janu Nepomuckému. V kostele u lavic stály korouhve cechů a spolků.. Na věži byly původně 3 zvony. a/ velký o průměru 90 cm s nápisem "Franciscus Köhner me fandit Praque 1818" a s obrazem sv. Martina, b/ mensí o průměru 70 cm s nápisem „Gegossen. von Zacharius Ditrich in den K. new. Stadt Prag 1729“ a s obrazem: sv. Jana Nepomuckého /zavěšen po přestavbě kostela pravděpodobně donací Küenburgů. c:/ malý zvon - umíráček. Zvony byly zřejmě ztraceny za druhé světové války.

2. Mlýn

Původně to byl "mlýn na zlato“. V Kamberku se počátku rýžovalo, pak se začal těžit zlatonosný materiál ve štolách, *jichž* je tu zřejmě celá řada. Tento materiál se musel drtit, aby se mohl proplachovat. Proto horníci přehradili řeku Blanici a zřídili mlýn, který jim poháněl drtící stroje. V Písku v muzeu je takový mlýn na zlato zachován v originále a bližší o něm je v knize jáchymovského Agricoly. **Rybník za hrází byl původně malý, většinu dnešního rybníka představovaly louky. Po skončení těžby byl mlýn upraven: /budova byla podlouhá a ležela souběžně pod hrází/. Vznikla zde "olejna" - o ní už bylo psáno - a na počátku 19. století papírna - o ní také už psáno. Nynější tvar mlýna je z dvacátých let. Od r. 1909., kdy se hráz protrhla, byl mlýn téměř 20 let mimo provoz jako první mlynář je tu znám Kristián Prouza. Po Polívkovi a ještě dalších v r. 1933 koupili mlýn Holcmanovi.**

3. Dům č. 63

dnes Svatkův. Tato budova pochází z prvního období těžby zlata v Kamberku. Jaké bylo její poslání nevíme, zřejmě ale se tu vytěžené zlato upravovalo. Šmelcovna stříbrné rudy zde byla zřízena až za Küenburgů v 50. letech 18. století. Dům má zřejmě gotické pojetí a potřeboval by prozkoumat.

4. Dům č. 5

Dnes tak auty otloukaný domů Jaklův. Byla v něm synagoga, což dokazovalo nedávno poničené průčelí /je na kresbě/ Kamberk míval vždy početnou židovskou komunitu, která však splývala s ostatním obyvatelstvem. Patřili k ní nájemci kammerského dvora obchodníci /Strakové/, ale židé byli i mezi zemědělci. V Kamberku bývalo asi 30 až 40 lidí židovského vyznání. Kdy synagoga skončila nevíme.

Velké židovské komunity bývaly vždy v Ml. Vožici a ve Voticích.. **Své zesnulé pochovávali kamberští židovští občané na židovský hřbitov u Elbančic.**

5. Dřevěnice

V Kamberce je zachováno, byť až zakrytých novými omítkami, několik „dřevěnic“ dřevěných chaloupek z pradávná. Jsou to Finglova /u kostela/, Frčkova za řekou /dnes Maškova/ Beránkova /pod školou/ ta je ještě vidět. V 30 Létech byla stržena dřevěná chaloupka, které se říkalo „zámeček“, patřící babičce Řeháčkové /nevím z které rodiny/ mezi Vobořilovými a Kubáلكovými u jezu.

6. Renesanční chalupa

Je to domek, který má nyní Ondřej Hirš` ra městečku. Na něm *jsou* stále zřetelné renesanční prvky staveb: podlouhlé stavení a za průjezdem malá světnička s vysoko položenými okny. I stará "černá kuchyně" tam bývala vidět.

7. Barokní štíty..

Barokní štíty typické pro t.zv. selské baroko z 18.. století *jsou* zachovány u dřívějších Huderů č. 17 /dnes Wild/ a u Honzíčků dnes Kostelka. Měly by zůstat zachovány.

8. Zbořené

- bývalý chudobinec /č. 84/, který padl za obět' stavbě mostu byla to gotická stavba ze 13. až 14 století /je vidět ještě na těch nejstarších fotografiích/ Zřejmě patřil k původní hornické minulosti Kamberka.

- bývalá hájenka u Kalače /tam kde má dnes chatu Miloš Novák/ Patřila Kuenburgům a kamberští hajní podléhali lesmistrovi v Elbančicích. Pamatuji tu Babických /3 se utopili/, pak Vávru, který nás honil z lesa, když jsme sbírali borůvky.

Že kammerská synagoga byla postavena k tomuto účelu dosvědčoval dnes už odstraněný původní štít, jasně charakterizoval poslání budovy. Zachoval se jen na kresbě ve školní kronice, kterou v r. 1928 psal řídící učitel Jindřich Šourek, takže o tom máme představu. Za povšimnutí stojí **dům č. 77** /dříve Tellerovo, dnes Otradovcovo stavení/. **Nese také všechny znaky gotické stavby, měl krám a sousední výčep a pod nimi gotický sklep.** Beránkova chalupa ve svahu pod školou zůstala dodnes dřevěnicí. Finglova dnes opět rekreační chalupa zakryla původní dřevěnou konstrukci novodobou omítkou. V paměti nejstarších je ještě dřevěná chaloupka – říkalo se jí s nadsázkou „zámeček“, dole u jezu mezi staveními Vobořilových a Kubáلكových, patřící kdysi „babičce Řeháčkové“, už také zmizela.

Celá dolní ulice, jdoucí severozápadním směrem k Předbořicím, je mladší, vyrostal v době od 18. století výše. Dokazují to dispozice typicky zemědělských usedlostí: vpředu k cestě – silnici – obytná budova, za ní dvůr a za ním hospodářské budovy – stáje a stodoly – a za nimi velký sad. Z obou front se zachovaly jen u dvou staveních – bývalé Huderovo, nyní Wildovo a Adámkovo, dnes Kostelkovo – pozůstatky rysů selského baroka – zešíkmené štíty – dosvědčují dobu vzniku. Ostatní ničím nevynikaly.

Kdysi od osmdesátých let 19. století se v nových stavbách a přestavbách uplatnily záklopové stropy namísto povalových, **prkenné podlahy** vytlačily pechovanou hlínu. Domy bývaly opatřeny dvoukřídlými **dveřmi** truhlářského provedení **s klikami**, namísto někdejších tesařských vrátek s petlicemi, dvojítá **okna** bývala podstatně **větší** a propouštěla do obytných místností více světla než v dřívějších roubených staveních, z nichž některá sloužila ještě v dalším století. Novostavby z první republiky opouštěly základní dispozici tradičního trojdílného vesnického domu, jak se v naší krajině vyvinul od středověku.

Stavebníci zdejších novostaveb od dvacátých let minulého století už byli poučeni o **standardní architektuře městské, přizpůsobovali** projekty změněnému vkusu a životnímu stylu, představě o pohodlí a reprezentaci vesnického obyvatele. Schéma trojdílného domu se uvolnilo nejen u patrových staveb; přibýlo místností a jejich změnilo se pořadí, na funkční využití. **Vnitřní prostor se osvětlil** velkými obvykle trojdílnými okny. **Interiér už** často vesničané **vybavovali mobiliářem sériové tovární výroby podle módního vkusu.** Větší zřetel se bral na **funkčnost a účelovost, jež převážila nad někdejší dekorativností lidového stavitelství.** Zmizely štukové lizény, Šambrány, čabraky i jiné ozdoby, které zedničtí mistři dědili po generace z barokního u empirického stavitelství. Fasády novostaveb pokryla monotónnost hrubé cementové (břízolitové) omítky. Nějaký čas ještě potrvalo, než v šedesátých letech rovněž u starých typů trojdílných domu v přestavbách dvojicí oken ve štítových stěnách začalo nahrazovat jedině kyklopské okno uprostřed, lemované šambránou z lesklých glazovaných kachlíků.

Nejen v novostavbách, ale rovněž v starších trojdílných domech byly **odstraněny někdejší černé kuchyně; kachlová kamna nahrazovaly malé továrně vyráběné plechové smaltované sporáky.** S tím zároveň mizely

chlebné pece. Chléb ..... V novostavbách z třicátých let chyběly většinou vnitřní záchody a pokud byly, tak jen suché (bez splachování). Souviselo to s tím, že v domech nebyl zaveden vodovod. Nechci pominout svědectví pamětníků; od kterých jsem slyšel, že počátkem 20. století se chodilo „na stranu“ za humna či na hnojiště, jež bývalo na dvoře pod okny. Podle některých zvyk mít při domě dřevěnou budku záchodu si přinesli vojáci první světové války ze světa. Umyvadlo s tekoucí vodou nebo koupelna se staly hygienickou potřebou až u další generace.

Přitažlivost městských vzorů na přelomu dvacátých a třicátých let ukazuje i časová móda zdejších vesnických mladých párů mít svatbu v Praze.⁶⁰ **Inovace životního stylu na vsi podněcovaly často ženy, a to nejen v domácnosti a obydlí,** kde bývala jejich úloha tradičně nenahraditelná. Stále bývalo výjimkou, aby žena vykonávala povolání mimo domácnost. **Vedle učitelek,** kterých během první světové války přibývalo, tady působila jako **poštovní úřednice** manželka učitele. Jinak se tu **ženy uplatnily v kupectví a v hostinci, případně jako příležitostné domácí švadleny.**

V projevech životního stylu ve třicátých letech vedle rozdílů sociálních pozorují rozdílů generační. Na pohled jsou patrné na starých fotografiích v rodinných albech a krabicích, které mi zpřístupnili zdejší sousedé, zejména v oblečení starých a mladých žen. **Moje babička,** stejně jako její vrstevnice, **nosily denně šátek na hlavě** a pod ním cop stočený do drdolu. V neděli do kostela si omotávaly hlavu pleteným žinylkovým šálem na prsou sepnutým jehlicí nebo špendlíkem. Sukni se spodničkou mívaly vždy **ke kotníkům** a doma přes ni vážaly zástěru.

Matka naproti tomu měla **krátce střižené vlasy** zvlhčené čas od času **trvalou ondulací** od benešovského kadeřníka: **chodila prostovlasá a při slavnostních příležitostech nosila klobouk podle dobové módy. Šaty, ať už domácí nebo vycházkové, šité podle módních střihů, jí sahaly pod kolena.** Na fotografiích z počátku třicátých let vycházkové šaty mají rovnou linii nezdůrazňující pas; na sklonku třicátých let si navlekala šaty s poněkud širší sukní s vyznačeným pasem a vycpávkami na ramenou. Na rozdíl od babičky nosila náramkové dámské hodinky.

Domácí oblečení nosily zdejší ženy často již **konfekční, průmyslové výroby, svetry, sukne, šaty, zástěry.** Sériové tovární výroby byly hedvábné punčochy, trikotýnové prádlo a Bařova obuv.

Méně zřetelná byla proměna mužské módy na vesnici. Když pominu žaket a buřinku, které si pořídil v Praze otec jako obřadní oděv na svou svatbu v roce 1929, a pokud vím, je měl na sobě jen jednou (podobně jako matka svatební šaty a klobouček se závojem uschovaný v krabici), mohu považovat za úřednickou distinkci a odlišnost ve vesnickém prostředí tuhý odpínací škrobený bílý límec a kravalu. **Na vycházky** nosil otec **měkký plstěný klobouk, běžně ve všední den placatou čepici se štítkem.**

. Rituál vždy obsahuje cosi iracionálního, čímž působí na lidské vědomí i nevědomí a což může být právě užito, ale také zneužito k manipulaci účastníků, neboť užité symboly a mýty memoriálního rituálu vyvolávají a spojují emocionální zážitky davu a oslabují racionální úsudek jednotlivce v něm.

Kampelička, což bylo asi nejspřávnější - samo o sobě cenná, renesančního charakteru, o níž se neví, kdy byla postavena, ale nejspíš asi v 16. či 17. stol. kdy se dvůr oddělil od tvrze, připadla této instituci po parcelaci dvora v r. 1925. A byla překrásně vymalována neznámým umělcem. Pamatuji si na její jasné barvy, které představovaly selský pár s dětmi u stavení a plotu, na němž stály vysoké divizny. Celé průčelí k silnici tak zářilo. A byl tam nápis: "Co jednomu nemožno, to všem dohromady snadno". Celý ten ozdobný exteriér však zmizel

v Kamberku se vždy rybařilo, Rybník, obhospodařovali Küenburci a v němž se nesmělo chytat. Kamberský hajný měl povinnost střežit i rybník rybařilo se jen na řece. rybáři chodili na ryby „na řeku nad „brlenkami“. *Důvod byl jasný:* nebyl tak velký problém ty brlenky nechat vyčnivat z vody, ale **pod vodou je podřezat** nebo jinak uvolnit a ryby, které mají snahu dostávat se proti proudu **podplouvaly, a tady bylo radost chytat. i řeka od splavu až k jezu pod Kamberkem byla bohatá na slušné ryby;.** V Kamberce: bylo mnoho rybářů, nejznámější z nich byl „starý Vach“. Byl to vysoký hubený horník povoláním, „sak“, což byl jakýsi síťový pytel Pamatuji se, že na řece nad rybníkem bývaly i vydry.

Co by ještě mělo být v kronice

a/ návštěvy potulných umělců

- V Kamberku se zastavovaly v dvacátých a na počátku třicátých let i kočovné divadelní společnosti. Hrávaly u Semrádů a v třicátých Létech i v sokolovně, kde bylo jeviště. napřed se objevily plakáty, pak přijelo asi 10 až 15 divadelníků, ubytovali se po staveních a hrálo se. Denně obcházeli všechny domy t.zv. "ceduláři", kteří roznášeli zvací lístky. **Hrávali vše od činoher - dramata i komedie, těch víc - až k operetkám.** Pamatuji

3 takové společnosti které navštívily Kamberk

- do Kamberka přijíždělo i putovní kino, když ještě o kinofikaci nebylo ani slechu. U Němečků hrával jakýsi pan Kludský. Před hostincem postavil generátor na naftový pohon, který mu vyráběl potřebnou elektřinu. Z repertoáru toho Kludského vzpomínám na český film. "Svatý Václav:" /byl to jeden z prvních filmů vyrobených u nás po r. 1918 a Václava hrál ztepilý mladičkový Zd. Štěpánek/. Ten film byl školní mládež povinný. A pak Kludský měl srdcervoucí film "Duše dítěte", který moje maminka viděla nesčetněkrát., vždy ho oplakala a vzpomínala na něj po celý život.

- v Kamberku se zastavovali i „šumaři“. Byly to potulné skupiny hudebníků, které se tu zastavovaly především v době masopustu. Většinou to byli cirkusoví hudebníci ze Šumavy /vzpomeňte na "Cirkus Humberto"/ a jednou - to si pamatuji - to byla skupina muzikantů složená z nezaměstnaných horníků z Kladna. Ti měli i hornické uniformy.

- stavěli zde i potulné malé cirkusy. Stany stavěli buď v "rejpankách", nebo také jednou na Kříženeckého louce u řeky. To přede stavení však nedokončili, protože ten večer vypukl velký požár u Petrásků v Hrnčířích a všichni návštěvníci běželi k ohnu.

- pamatuji i návštěvy potulných jednotlivých kouzelníků, kteří se zastavovali v hostinci u Němečků.

b/ Bály a taneční zábavy

- V Kamberce se konaly tradičně dva bály: hasičský a sokolský, kterému se také říkalo šibřinky. Konaly se u Němečků, u Semrádů nepamatuji, a pak v sokolovně. Bývaly hodně navštěvované, mívaly i tomboly

- taneční zábavy byly spojovány s poutí a posvícením, kdy zábavy se protáhly až do "posvícenského pondělka..". Posvícení bývalo v listopadu na sv. Martina, pout' v létě v červenci na sv. Annu. Avšak hostinští pořádali taneční zábavy u jiných příležitostech, ale to nebylo časté. Dokud byl v provozu Roudný /do r. 1930/ pořádaly se tam v hotelu zábavy téměř každou neděli

.c/ Letní hosté v Kamberku,

Do Kamberka se za první republiky jezdilo na levný prázdninový pobyt. Jezdili sem především místní rodáci a jejich rodinní příslušníci, ale přidávali se i další. K paní Martínkové, která byla vyhlášená kuchařka, jezdil rok co rok jakýsi generál. K Pickům jezdil pan Bondy /ta rodina v K. dříve žila/, který byl koncertním mistrem /trubka/ orchestru Národního divadla. Hrával každý podvečer a celé městečko ho poslouchalo. Do Kamberka jezdil na léto známý skladatel populární hudby Sláva Mach. Jeho manželka byla z rodiny Kříženeckých u mostu. Víím, že složil také "Kamberskou polku", která se hrávala i v rozhlase. Snad by někdo z té rodiny mohl dát jeho fotografii a pokusit o nalezení "Kamberské polky". Do Kamberka jezdila i akad. malířka Hana Klenková, která namalovala řadu obrazů s náměty z našeho kraje. Její vnuk Jirka sem stále jezdí a snad mohl věnovat muzeu - bude-li - nějaký obraz s kamberským motivem: Obrazy z Kamberska maloval také učitel Karel Semrád, otec Honzy a Aleny Semrádových, ještě některé obrazy mají. Nyní jezdí do Kamberka známý filmový a televizní herec Lubomír Kostelka,

d/ Kamberské figurky

- "Medik" Mašek. O něm už bylo řečeno,: Nosil stále: t.zv. „špitzkrogen" /tvrdý límec/ byl postrachem nás kluků. O mnoho věcí v Kamberku se však zasloužil.

- "Rakouska", babička, vdova kamberském měšťanovi. Byla hádavá a stále na vše nadávala.

- "Slečna Julinka"`. Bydlela za řekou v dřevěné chaloupce: dříve Frčkových dnes Maškova. Pocházela z těch Táborských, kteří téměř celé století v Kamberce kantořili. Přijela sem dožít.

- "Prouzka", vdova po mlynáři Kristiánovi Prouzovi, který se zasloužil o stavbu hráze a splavu a úpravu mlýna. Žila u Příkopů pamatuji se, jak v zimě bosá chodila do lesa na dříví.

každoroční oslavy 7. března /narozneniny TGM/ a 28. října u pomníku, kde vždy mluvil pan řídící Šourek a chodili jsme s praporky pořádaly se každoročně hranice" na počest MJH 6, července na Šibenném vršku. Tam jsme chodili s lampiony

Bohatý byl i církevní život. Slávou bylo vždy Vzkříšení před velikonocemi, kdy městečkem chodil navečer velký průvod, zastavoval u 5 až 6 oltářů před domy, svítilo se, hrála hudba. Stejně tak se slavil i svátek Božího těla, to cestu zdobila házenými lístky z pivoněk a jiných květin. Slavné bývaly, první farní poutě na sv. Vojtěcha v Předbořicích. Od toho dne jsme už chodili bosí. Velké bývaly i kamberské poutě na sv. Annu. Na městečku stávalo vždy až 10 "krámů" /stánky s bílými plachtami/, jezdily sem kolotoče a houpačky